

Klasika.hr koristi kolačiće za pružanje boljeg korisničkog iskustva. Postavke kolačića mogu se kontrolirati i konfigurirati u vašem web pregledniku. Nastavkom pregleda web stranice Klasika.hr slažete se s korištenjem kolačića. Za nastavak pregleda i korištenja web stranice kliknite na 'Slažem se'. Više informacija

Slažem se

VRHUNSKA I OBOGAĆUJUĆA GLAZBA ZA IZVOĐAČE I ZA SLUŠATELJE

Najbolji hrvatski izvođači klasične glazbe - solisti, ansambli, orkestri: Glazbena ostavština Dore Pejačević te muzikološki doprinosi i izvedbe hrvatskih glazbenika povodom 100. godišnjice smrti skladateljice

Dora Pejačević, hrvatska skladateljica rođena 10. rujna 1885. godine u Budimpešti, preminula je u Münchenu, 5. ožujka 1923. godine. Kao izdanak hrvatske plemićke obitelji Pejačević iz Našica, nije pohađala građanske školske ustanove nego je obrazovanje stjecala privatnom podukom – u najmlađoj dobi od majke mađarske barunice Lille Vay de Vaya, školovane pjevačice i pijanistice, engleske guvernante Miss Edith Davison, a kada je primijećena njezina darovitost za glazbu privatno ju je podučavao budimpeštanski glazbenik Károly Noseda, a nakon 1903., kada se obitelj zbog banske časti oca Teodora preselila u Zagreb, profesori Hrvatskog glazbenog zavoda (Ciril Junek, Dragutin Kaiser, Vaclav Huml). Kada je postalo jasno da Dorino bavljenje glazbom prerasta okvire aristokratske razbibrige, obitelj joj je omogućila usavršavanje u inozemstvu. Nakon 1907. opetovano je boravila u Dresdenu i Münchenu. Njezini drezdenski nastavnici bili su Henri Petri (violina) i Percy Sherwood (kompozicija). Mlada skladateljica odlično je svladala violinsku i glasovirsku tehniku te rano počela javno nastupati, najčešće izvodeći vlastite skladbe. Upravo zbog staleške privilegiranosti i znatnih mogućnosti za putovanja i susrete s glazbenim autoritetima, što je mladoj glazbenici znatno širilo spoznajne horizonte, Doru Pejačević nije moguće u cijelosti smatrati samoukom skladateljicom, iako je vrlo temeljito obrazovanje u glazbi, sviranju klavira i violine, te osobito u odnosu na opću obrazovanost dobivala privatnom podukom i posebno osobnim proučavanjem partitura velikih majstora i čitanjem knjiga s različitih područja intelektualnih djelatnosti.

Glazba Dore Pejačević postupno je izlazila iz salonskih krugova obitelji i prijatelja i dolazilo je do javnih izvedbi koje su osiguravali njoj poznati interpreti poput pijanista Waltera Bachmanna, violinista Joana Manéna i pijanistice Alice Ripper, imena sa znatnim reproduktivnim ugledom. Na brojnim je putovanjima Dora dolazila u kontakt s nekima od vodećih intelektualaca i umjetnika (kao što su književnik i publicist Karl Kraus, pjesnik Rainer Maria Rilke i slikar Maksimilijan Vanka), što je sve ne samo širilo njezina intelektualna obzorja nego i znatno oplođivalo glazbeno stvaralaštvo, koncentrirano u najvećoj mjeri na pisanje klavirskih minijatura i solo popjevaka. Izborom za većinu skladateljskih suvremenika neuobičajenih pjesničkih predložaka za vokalna djela (Karl Kraus, Rainer Maria Rilke, Friedrich Nietzsche), Dora Pejačević je stekla reputaciju osobito senzibilne i za hrvatsku vokalnu produkciju njezina vremena osobito naprednu autoricu. Poznato je da njezinu skladbu *Verwandlung* za glas, violinu i orgulje na stihove Karla Krausa pokazao je pjesnik Arnoldu Schönbergu, koji je pohvalio djelo i predložio javnu izvedbu u Beču (premda je, kontradiktorno, tom prilikom izrekao i rezervu prema ženi kao skladateljici).

U godinama Prvog svjetskog rata Dora Pejačević doživjela je punu stvaralačku zrelost i intenzivno skladala, boraveći u inozemstvu ili u obiteljskom dvorcu u Našicama. Između 1913. – kada je napisala svoj *Glasovirski koncert u g-molu op. 33*, prvo djelo te vrste u hrvatskoj glazbi, i 1918., nastala su neka od njezinih najopsežnijih i najvažnijih djela, između ostalog *Glasovirski kvintet u h-molu op. 40*, *Simfonija u fis-molu op. 41*, prva moderna

hrvatska simfonija (uz onu Franje Lučića, dovršenu iste, 1917. godine), kao i *Druga violinska sonata u b-molu op. 43, Slavenska*. U Hrvatskoj su tih godina bile ostvarene zapažene izvedbe njezinih djela – tako *Glasovirskog koncerta*, 5. veljače 1916. na poznatom povijesnom koncertu u Hrvatskom narodnom kazalištu kada su izvedena i djela Franje Dugana st., Božidara Širole, Antuna Dobronića, Krešimira Baranovića i Svetislava Stančića, najavljujući nastup nove generacije hrvatskih skladatelja. *Kompoziciono veče* s njezinim komornim djelima u Hrvatskom je glazbenom zavodu, 4. travnja 1918., okupilo vrhunske domaće interprete (Svetislav Stančić, Zlatko Baloković, Vaclav Huml, Juro Tkalčić i drugi). Ta je uzlazna putanja vanjskih uspjeha kulminirala izvedbom dvaju stavaka njezine *Simfonije*, 25. siječnja 1918., kada je bečkim Tonkünstler-orkestrom ravnao Oskar Nedbal. Ali, čitava je *Simfonija* (u revidiranoj verziji) praizvedena tek dvije godine kasnije, 10. veljače 1920. u Dresdenu. Svih tih godina skladateljicu vode brojna putovanja u europske glazbene metropole Beč, München, Budimpeštu, Prag i druge, iz kojih se uvijek nanovo vraćala u Našice, a za vrijeme ratnih vihora pružala je i pomoć ranjenicima.

U jesen 1921. godine Dora Pejačević se udala za austrijskog časnika Ottomara von Lumbea, brata bliske prijateljice barunice Rose Lumbe Mladota von Solopisk, čiji je dvorac bio u manjem mjestu Kosova Hora u Češkoj. Doista, valjalo bi imati mogućnost uvida u odnose, zacijelo vrlo prijateljske, između Dore Pejačević i brata i sestre Von Lumbe, koji su svi bili pripadnici plemstva u vremenu kada je nakon propasti Austro-Ugarske monarhije aristokracija izgubila društveni primat, a osim svega je i Dorina hrvatska domovina ušla u novi savez sa slavenskim narodima. Odluku da se uda u 36. godini života možda nije bilo lako donijeti. Svadba je održana u dvorcu u Našicama, a bračni je par prvo živio u Dresdenu da bi se u prosincu 1921. godine preselio u München.

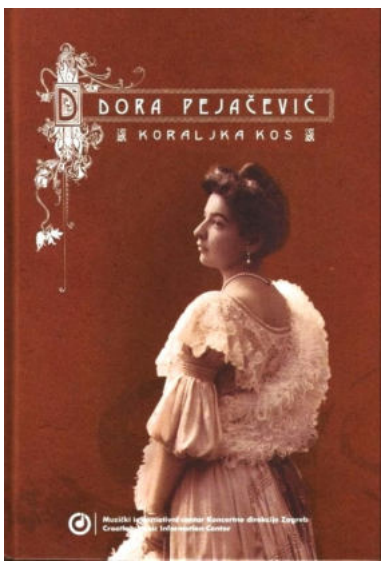

Jedan od razloga za preseljenje bila je i želja da u slučaju trudnoće budu u gradu čija je Klinika za žene na dobrom glas. Dora je u 1922. godini zatrudnjela i u veljači 1923. rodila sina kojemu su dali ime Theodor, dakako po djedu hrvatskom banu, grofu Teodoru Pejačeviću. Nažalost, porod je za roditelju, koja je ipak već bila u kasnijoj dobi, bio koban i Dora Pejačević preminula je od puerperalne sepse 5. ožujka 1923. godine u Münchenskoj klinici za ženske bolesti i porode. Da, u narodu poznata babinja groznica – bolest uzrokovana unošenjem nečistoće u organizam roditelje, koja se danas uspješno sprječava mjerama asepsa i liječi antibioticima, prije otkrića antibiotika tragično je uzrokovala smrt mnogih žena nakon poroda. Dora Pejačević bila je tek u 38. godini života.

Tiskane partiture, pogotovo brojne rukom ispisane stranice partitura, ostale su u ostavštini udovca Ottomara von Lumbea koji se s novorođenim sinom preselio u Beč. Sina je preuzela baka, otac se ponovno oženio, Dorine partiture spavale su tihi san, nepoznate ikome tko bi im mogao posvetiti pozornost.

Ponovno rođenje glazbe Dore Pejačević

Iznimno vrijedna ostavština Dore Pejačević dobila je sedamdesetih godina prošlog stoljeća sve veći ugled i popularnost ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu. Naime, nakon što je Ottomar von Lumbe donirao notnu i biografsku građu Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu, a koja je do tada bila pohranjena u njegovom bečkom stanu, zaslugom tadašnjeg profesora klavira i zaljubljenika u hrvatsku glazbu Ladislava Šabana prionula je profesorica Koraljka Kos, jedna od utemeljitelja novouvedenog studija muzikologije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu 1970. godine, istraživanju života i opusa Dore Pejačević. Rado je ponekad podijelila iskustva i nama, petero studenata prve generacije kojima je predavala Povijest glazbe. Angažirana za istraživanje glazbene prošlosti i posebno posvećena hrvatskim skladateljima i njihovim ostavštinama, ispisala je Koraljka Kos – danas ugledna redovna članica HAZU, do 1982. monografiju *Dora Pejačević*, koju je objavila tadašnja JAZU u suradnji s Muzikološkim zavodom Muzičke akademije. Izdanje je izazvalo veliko zanimanje za skladateljicu koja je za života bila vrlo aktivna u studiju i skladanju i njezina su djela bila poznata i izvođena u metropolama i gradovima s kojima je bila životno povezana, a nažalost je, zbog prerane smrti, njezina glazba utihnula a partiture bile više od pola stoljeća nepoznate i nepristupačne javnosti. Ottomar von Lumbe, a niti sin Theo, nisu imali glazbeno obrazovanje, a očito nisu niti bili svjesni vrijednosti koje im je Dora ostavila u nasljeđe.

Autorica monografije doradila je rukopis koji je na njemačkom jeziku objavio MIC KDZ 1987. godine, a 2008. godine objavio je isti izdavač bogato ilustrirano popularizirajuće izdanje na hrvatskom i usporedno na engleskom jeziku. Na ta znanstvena i širim slojevima čitatelja prilagođena izdanja nadovezala su se notna izdanja Muzičkog informativnog centra Koncertne direkcije Zagreb koji je vodio muzikolog Davor Merkaš, za hrvatsku glazbenu kulturu itekako zaslužan svojim

brojnim nalazima rukopisa hrvatskih skladatelja u privatnim zbirkama i zapravo po tavanima i škrinjama nasljednika. U nastavku zauzimanja za tu vrijednu glazbu povezo se Merkaš s umjetničkim i programskim ravnateljem njemačke diskografske kuće cpo Burkhardom Schmilgunom. Zainteresiran za manje poznate skladateljice/skladatelje naroda koji ne čine glavnu struju europske povijesti glazbe, Burkhard Schmilgun započeo je s izdavanjem nosača zvuka s djelima Dore Pejačević, što je rezultiralo CD-ovima na kojima djela hrvatske skladateljice izvode vrhunski njemački i drugi zapadnoeuropski solisti, komorni sastavi i orkestri. Tih šest nosača zvuka, od kojih je pijanistica Nataša Veljković snimila sve klavirske skladbe na dva CD-a kao album, prodano je diljem svijeta i probudilo zanimanje inozemnih poznavatelja, ljubitelja klasične glazbe i dakako glazbenika koji sve češće i na raznim stranama svijeta djela Dore Pejačević uključuju u svoj repertoar.

Obilježena 100. obljetnica rođenja 1985. u Našicama

Zahvaljujući širenju informacija o životu Dore Pejačević i ponovnom oživljavanju njezinih djela organizirani su u Našicama 7. i 8. rujna 1985. godine znanstveni skup *Dora Pejačević – život, rad i značenje* te koncerti s izvedbama djela skladateljice na kojima je pod ravnanjem maestra Antuna Petrušića nastupila Zagrebačka filharmonija s izvedbom *Simfonije* i *Koncerta za klavir i orkestar* sa solisticom Pavicom Gvozdić, dok su violinist Josip Klima i pijanist Mladen Raukar izveli skladbe za violinu i klavir. Tada su u Našice došli i članovi obitelji, sin Theodor von Lumbe i nekoliko bližih rođakinja. Bio je to osobito dirljiv događaj, prvi susret Dorinog sina s glazbom majke koju nažalost uopće nije poznao. Bilo je suza.

1985. godine u sklopu obilježavanja 100. obljetnice rođenja Dore Pejačević utemeljena je Osnovna glazbena škola u Našicama koja nosi ime Kontesa Dora, a utemeljen je i Memorijal Dore Pejačević – glazbenokulturna manifestacija posvećena skladateljici. Ciljevi Memorijala – promicanje opusa prve moderne hrvatske skladateljice, upoznavanje učenika i građana sa životnim djelom Dore Pejačević, educiranje javnosti o povijesti i radu škole, nastavak i osnaživanje koncertne tradicije u školi i gradu Našicama te promoviranje umjetničkoga stvaralaštva, ostvaruju se tijekom svih proteklih godina.

1987. godine objavio je SIZ kulture i tehničke kulture općine Zbornik radova sa Znanstvenog skupa *Dora Pejačević – život, rad i značenje*, čija sam bila urednica. Kasnije, zahvaljujući upravo znanstvenom istraživanju recepcije glazbe Dore Pejačević u tisku u Hrvatskoj i inozemstvu obavljenom krajem 20. stoljeća, osmislila sam brojne prezentacije o životu i stvaralaštvu Dore Pejačević koje sam kao djelatnica Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH već u samostalnoj hrvatskoj državi imala prilike predstaviti na sveučilištima u Varšavi, Oslu i Beču, te u veleposlanstvima RH u Parizu i Berlinu.

100. obljetnica smrti svjetski poznate Dore Pejačević

Od opisanih početaka afirmiranja života i glazbe Dore Pejačević do ovogodišnjeg sjećanja na skladateljicu na povodu 100. obljetnice njezine tužne i prerane smrti prošlo je nešto više od četrdeset godina. Dogodilo se i ostvarilo mnogo toga, objavilo i izvelo njezina mnoga djela. U tom kontinuiranom hodu prema sve većim priznanjima vrijednosti i posebnosti glazbe Dore Pejačević prvi je put u povijesti zagrebačkog glazbenog života uopće održan festival posvećen samo jednoj skladateljskoj osobnosti. Naime, na inicijativu šefa dirigenta Zagrebačke filharmonije (ZF) Dawida Runtza, uz zdušnu potporu ravnatelja te ugledne zagrebačke

glazbene institucije Mirka Bocha i uz veliki uloženi trud producentice Zvezdane Bardun Knežević, muzikologinje po obrazovanju, ostvarena je od je od 1. do 5. ožujka 2023. godine manifestacija pod nazivom Festival Dora Pejačević. Povod, 100. obljetnica smrti skladateljice, mnogostruko je otkrio opravdanost inicijative da upravo u Zagrebu budu okupljene raspoložive snage i ostvarena višednevna manifestacija koja će ne samo podsjetiti na mnogo toga već učinjenoga u pogledu afirmacije života i stvaralaštva skladateljice čija se djela sve češće nalaze na repertoarima inozemnih glazbenika, nego i zagrebačku i hrvatsku javnost što je moguće opsežnije i svakako glasnije upozoriti na lik i glazbu žene koja ravnopravno pripada generaciji skladatelja s prijelaza 19. u 20. stoljeće.

Srećom je odaziv glazbenih i drugih institucija odgovorio važnosti i plemenitosti poticaja. Tako je Muzej grada Zagreba, u kojemu je festival svečano otvoren, postavio izložbu *Dora – Zapis na brezovoj kori* autorice Marine Perica Krapljanov, u Preporodnoj dvorani HAZU nastupila je njemačka pijanistica Kyra Steckeweh s programom nazvanim *Dora – klavirski portret*, a na večernjem je svečanom koncertu ZF pod ravnanjem Marije Ramljak i uz sudjelovanje mezzosopranistice Dubravke Šeparović Mušović i Akademskog zbora Ivan Goran Kovačić izvela djela Blagoja Berse, Gustava Mahlera i Claudea Debussyja, uključivši pjesme za glas i orkestar Dore Pejačević *Zwei Schmetterlingslieder, op. 52* u kontekst programa naslovljenog *Dora Pejačević u društvu velikana*. Jutarnji program drugog dana festivala okupio je na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu studente muzikologije Loru Breški, Magdu Galić, Doriana Posavca, Pavela Novaka, Lovru Bakulu, Lovru Ivića, Maju Piljek i Saru Vrdoljak i njihove kolegice i kolege pjevače i instrumentaliste Petru Cik, Mislava Lucića, Hanu Ilčić, Anu Labazan Brajša, Tina Reba, Ninu Luciju Perina, Stipu Prskala, Katarinu Vorel, Helenu Herman, Petru Šket, Nelu Katalenić Klinar, Luciju Bošković i Luciju Kašnar. Nazvavši koncert *Komornim stazama Dore Pejačević* studentice i studenti predstavili su izbor solo pjesama i klavirskih minijatura koje svjedoče skladateljske domete Dore Pejačević na području komorne glazbe. Uvečer je u Muzeju suvremene umjetnosti brojna okupljena publika upoznala dugometražni dokumentarni film *Dora – bijeg u glazbu* koji su ostvarili Kyra Steckeweh i Tim van Beveren.

Treći su dan također održana dva termina, jutarnji naslovljen *Dora Pejačević jučer i danas* u okviru kojega je u Knjižnici HAZU akademkinja Koraljka Kos razgovarala sa Silvijom Lučevnjak, ravnateljicom Zavičajnog muzeja Našice i Nikolom ml. barunom Adamovićem Čepinskim, sinom nećaka Dore Pejačević, sve uz glazbene ilustracije sa snimkama Nataše Veljković koja je do sada jedina na dva CD-a snimila sva Dorina klavirska djela (njemačka diskografska tvrtka cpo objavila je prije desetak godina 7 nosača zvuka sa cjelokupnim opusom Dore Pejačević). Večernjim koncertom Crvenog ciklusa Zagrebačke filharmonije nazvanim *Dora & Liszt* ravnao je šef dirigent Dawid Runtz, a izvedena je Lisztova simfonijska pjesma *Les Préludes* te *Koncert za klavir i orkestar u g-molu, op. 33*, s mladom hrvatskom pijanisticom Mijom Pečnik u solističkoj ulozi i *Simfonija u fis-molu, op. 41* Dore Pejačević.

Četvrti je dan u jutarnjem terminu bio posvećen najmlađoj publici s predstavom *Minimini ciklus – Da sam ja kontesa Dora* u izvedbi Marte Bratković i Komornog orkestra Zagrebačke filharmonije a u

režiji Petre Radin, dok se u večernjem terminu festivalu pridružio Simfonijski orkestar HRT-a sa svojim šefom dirigentom Pascalom Rophéom kako bi tim koncertom, u ciklusu Lisinski subotom, dao mjesta za izvedbe komornih i orkestralnih naslova Dore Pejačević. Program *U spomen na Doru Pejačević*, koji je sadržajno osmislila pijanistica Martina Filjak, u prvom su dijelu ostvarili Andrej Bielow, violina, Monika Leskovar Šelendić, violončelo, Martina Filjak, klavir, Martina Mikelić, mezzosopran i Zrinka Cvitešić, glumica, s izvedbama minijatura za violinu i klavir, popijevki za glas i klavir i *Trija za violinu, violončelo i klavir u C-duru, op. 29*, prekidanima čitanjem fragmenata iz pisama skladateljice, da bi u drugom dijelu Pascal Rophé ravnao orkestralnim partiturama Dore Pejačević i to *Uvertirom za veliki orkestar u d-molu, op. 49* i popijevkama za glas i orkestar *Verwandlung, op. 37b* i *Liebeslied, op. 39* koje je pjevala Martina Mikelić. Skladateljica Helena Sklarov bila je pozvana da sklada novo djelo za koncert posvećen Dori Pejačević i njezin je odgovor naslov *Portret Dore P.*, koji je i praižveden. Kraj večeri pripao je ponovno Dori Pejačević, njezinoj *Koncertantnoj fantaziji za klavir i orkestar u d-molu, op. 48.* u kojemu je solistica bila Martina Filjak.

Za peti je dan festivala, 100. smrtni dan Dore Pejačević, programiran koncert u Foyeru HNK u Zagrebu, u okviru Komornog ciklusa ZF i HNK – Klasika nedjeljom. Nazvan *Krizantema za Doru* program je sadržavao skladbe Dubravka Palanovića i Béle Bartóka u izvedbi Gudačkog kvinteta Zagrebačke filharmonije u sastavu Teodora Sucala Matei i Margareta Ugrin, violine, Hiwote Tadesse, viola, Janko Franković, violončelo i Franjo Zvonar, kontrabas, te Blagoja Berse i Dore Pejačević, koje je za puhački kvintet obradio klarinetist Yaroslav Sadovyy, član Kalamos kvinteta u kojemu uz njega djeluju Katarina Grubić, oboa/engleski rog, Aljaš Razdevšeg, saksofon, Rude Mimica, bas.

Iako su mnogi, posebno pijanisti, pa i drugi solisti, komorni sastavi i orkestri u proteklom razdoblju rado i često izvodili djela Dore Pejačević, ipak nikome do sada nije palo na pamet da se ovako požrtvovno posveti njezinoj glazbi kao što je to učio maestro Dawid Runtz. To da je napamet dirigirao njezinu jedinu, za hrvatsku baštinu tako bitnu simfoniju ulazi u sferu njegovih izuzetnih sposobnosti memoriranja i inače, ali inicijativa za organiziranje višednevnog festivala dokaz je oduševljenosti opusom hrvatske skladateljice i mnogo šire od orkestralnog aparata od strane poljskoga glazbenika.

Jednako tako valja posebno istaći interes za Dorinu klavirsku glazbu koji pokazuje njemačka pijanistica Kyra Steckeweh. Pa onda i odluka, isto tako njemačkog redatelja Tima van Beverena da se zajedno s Kyrom Steckeweh upusti u vrlo zahtjevni posao snimanja dokumentarnog filma o Dori Pejačević, filma koji dvosatnim trajanjem pokazuje ne samo veliku profesionalnu redateljsku akribiju nego i očiti emocionalni naboj prema skladateljici, njezinom karakteru i glazbi.

Glazba Dore Pejačević vrijedna je, izuzetno inventivna, inspirirana, osjećajno bremenita i skladateljski na najvišoj tehničkoj razini. To da je izrasla iz kanona europske glazbene tradicije klasične glazbe – a nju su dakako stoljećima oblikovali skladatelji, dakle muški umovi, činjenica je. Čini mi se da upravo zbog toga nije potrebno isticanje spola. Dorina glazba nije ni u kojem momentu i ni po čemu *ženska*; ona je GLAZBA, vrhunska i za svakoga, za izvođače i za slušatelje, obogaćujuća. Dokazali su

to svi glazbenici na festivalu, posebno svakako dirigenti Dawid Runtz i Pascal Rophé.

Posebno područje istraživanja bilo bi traženje svih termina izvedbi Dorinih djela u svijetu tijekom godine u kojoj se obilježava 100. obljetnica njezine smrti. Dakako, ima toga koliko je hrvatska javnost obavještena mnogo. Nadati se da će to biti zanimljiva tema za neki diplomski, ili čak magistarski ili doktorski rad.

(Pročitajte [prethodni](#) / [sljedeći nastavak](#))

© *Zdenka Weber, KLASIKA.hr, 20. studenog 2023.*

Tekst je objavljen uz potporu Agencije za elektroničke medije u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti. Dopušteno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.